

Fridtjof Diesen:

Så stort et kall -

- Richard Wagners liv og verk -

(Framhald)

I FRANKRIKE arbeidet sterke krefter for Wagner. Det var ingen ringere enn den østerrikske fyrstinne Metternich som talte Wagners sak hos Keiser Napoleon den III. Wagner ble innbudt til Paris. Det gikk et overraskelsens brus gjennom kunstnerverdenen i Paris. Keiseren ga ordre om at »Tannhäuser« skulle oppføres på den store operaen. Så gikk da Wagners store ungdomsdrøm omsider i oppfyllelse. Operaen ble oversatt til fransk. Wagner med sine kvalitetskrav la an på mønsterforestillinger.

MEN kunstlivet i Paris var behersket og tyrannisert av en ungdomsgjeng som kalte seg »Jockeyklubben«. Denne viktige faktoren hadde ikke Wagner regnet med. De forlangte omgående at Wagner skulle skrive en ballet for verket. En ballet i Wartburgs hellige haller! For et uhorst krav og for en frekkhet. Og her hvor riddere og alvorsmenn synger renhetens pris? — Den hellige Elisabeth og hennes tragiske skjebne omgitt av lystig ballet? — Wagner viste sitt mod ved å nekte ordenen fra Jockeyklubben. Da tok han heller et nederlag i den byen hvor han så ofte hadde lidt så mange skuffelser og så megen nød. Jockeyklubben gjennomførte sine trusler, de hylte og pep under hele forestillingen uten noen større hindringer. Noen av tilhørerne klappet og tok bestemt avstand fra pøbelens opprørende oppførsel. Sjøl hans majestet keiserens nærvar genererte ikke rikmannssnønnen det minste. Etter tre oppførelser trakk Wagner sitt verk tilbake fra den store operaen. Det gikk mange år før Wagner igjen fikk innpass i Paris. Mange av tidas kjente vitenskapsmenn og kunstnere tok avstand fra disse meningsløse demonstrasjonene for åpen scene. Bl.a. den kjente dikteren Charles Baudelaire skrev en bok om disse hendelsene hvor han ga Wagner den fulle anerkjennelse for »Tannhäuser«.

ETTER tilskynnelse av flere fyrster og deres gemalinner fikk endelig Richard Wagner adgang til tyske stater, men Sachsen ble et lukket land for ham. I disse 11 årene kjempet Franz Liszt hårdt og iverdig for vennens verker. Han fikk oppført »Rienzi« og »Lohengrin«, »Den flyvende hollender« og »Tannhäuser« ved flere teatre i de små konge- og hertugdømmene. I en tid da Wagners navn og verker nærmest var tabu hadde Liszt i edel offervilje og forsøkelse av sin egen store personlighet holdt vennene og hans verker i første rekke ved sine mange oppførelser. Wagner forlangte meget av sine venner, mange syntes ofte det ble for meget. Og han var neppe den eneste som nøt godt av Liszt's velvilje. Det ble takket være Liszt's utrettelige forarbeide den kunstelskende Goethes, Schillers og Liszt's by Weimar som først ønsket

Wagner velkommen tilbake til Tyskland i triumf med stor festmottakelse og fakkeltog. Vennene hyldet ham, men han reiste snart avsted til Wien. Der var det håp for »Tristan og Isolde«. Men først opplevde han sin første »Lohengrin«-forestilling. Den rørte ham til tårer og da publikum fikk vite at komponisten sjøl var tilstede ble han hjertelig hyldet. Men hans forhåpninger til Tristan ble skuffet. Etter hele 77 prøver ble verket oppgitt. I hvert fall foreløbig. Det skulle gå nesten fem år før han fant habile sangerkrefter i München. — En ny reise til Paris ga ingen resultater. Så endelig ble det gitt klart signal for opphold i Dresden og Leipzig. Fyrstene hadde aller nådigst gitt Wagner sin endelige tilgivelse, i hvertfall i folkets øyne, om enn ikke i hoffkretsene. — Det lykkedes ham å få i stand en konsertreise til Praha, Budapest, St. Petersburg og Moskva. Denne reisen ble en kunstnerisk og økonomisk suksess for ham. Det var heller ikke tvil om at Liszt også her måtte ta en del av æren.

WAGNER slo seg ned i Wien. Han kjøpte seg en villa ute i forstaden Penzing. Men han levde på høy fot og stiftet gjeld og snart var det like kaldt igjen. Vennene hjalp ham så godt de formådde. Alle vegger syntes stengte. Forholdene gjorde det umulig å arrangere nye konsertreiser i Øst-Europa. Kredittorene beslagde villaen og han sjøl måtte flykte igjen. Han reiste avsted til Schweiz hvor han slo seg ned på familien Willes gods »Marienfeld«. Her fant han seg ikke tilrette for forholdene var trykkende og sinnstemningen var på null. Herr Wille som var journalist var desuten ikke heime, men på reise til Tyrkia. Han var ikke noe særlig vennlig innstillet overfor Wagner og mesteren dro da vekk etter at han kom tilbake til sin hustru og sønnene. Men vi har fru Eliza Willes inntrykk å holde oss til for hun skrev:

»Jeg gjorde alt hva som sto i min makt for at vår ærede gjest skulle finne seg til rette hos oss. Han holdt seg for lite opplagt for seg sjøl og var lite opplagt til arbeide i denne tiden. Han gikk lange ensomme turer, men aldri inn til Zürich. Jeg ser ennå mesteren skride verdig fram som en patrisier fra ett av Albrecht Dürers bilder. Han var av og til i en munter stemning omtrent som når en sønn søker hen til sin mor når han da har den lykke å ha en slik. Sjøl den sterkeste mann trenger av og til å lytte til et hjerte som hører på ens klager, vrede, ergrelser og det som forbigående ryster ens sjel. Ytringer av forpint, skuffet håp, av stormende fantasi som han i sin forstemte tilstand kom med var som en urolig jagen i naturen. — Vinden måtte drive skyene på flukt, da hadde vi solskinn igjen. Så var det da solskinnsvær, mange gode dager da han slo seg ned i vår dagligstue. Den som kjente ham vet hvor varm og elskverdig han var. Han tok vennlig hensyn til mor og sønner. Da fortalte han gode minner fra sin barndoms- og ungdomstid som om han ville oppmuntre seg sjøl. — Den glade stemningen var snart forbi. Det kom brever med dårlige nyheter. Han trakk seg mer og mer over i ensomheten. Han var skuffet over sin hustru og jeg forsøkte å trøste ham med en stor og rik framtid som ville lyse ham i møte, men alt var forgesves.«

JA, HVEM kunne ane hvor rett fru Wille fikk med de siste linjene. Wagners opphold i Sveits denne gang var bare en reise inn i håpløshet og trøstløshet. Wagner reiste til sin venn, kapellmester Eckert som tok gjestfri i mot ham og ordnet et forskudd til ham i hvertfall så han kunne få betalt hotellværelset. Alle utveger ellers var stengte. Han var trett av den hvileløse flukt fra sted til sted.

Kongen og geniet

»Derfor skal sangeren vandre med kongen. De bor begge på menneskehetens høyder!«
Friedrich Schiller.

UNDER sitt arbeide med det mektige »Nibelungenringen« hadde Wagner stillt dette spørsmålet: Hvor finnes den fyrste som kan hjelpe til med å få oppført mine verker? — OG nå minst av alt kunne han ane at det kom til å skje mirakler i den nærmeste tid etter at han fortvilte og rådløst var kommet til Stuttgart. Men til dette kapittel i hans liv knytter det seg en forhistorie. Et virkeligheds eventyr om en vakker og kunstelskende prins.

PASKEN 1964 var inne. På langfredagen kimte kirkeklokkene

u-forglemmelig. Han lovt seg sjøl at den dagen da han fikk bære kongeverdigheten ville han lære mesteren sjøl å kjenne. Like etter at han nå var blitt Konge innfridde han dette løftet.

KONGENS HOFFSEKRETÆR. Baron von Pfistermeister hadde fulgt Wagners spor fra Sveits, fra den dagen han forlot Willes til han kom til Würtembergs hovedstad, Stuttgart. Baronen fant frem til hotellet. Wagner hadde store betenkeligheter, men gikk med på å ta i mot baronen kl. 10 neste morgen. Da de møttes overrakte von Pfistermeister den forbausede Wagner et brev, prydet med en kongekrone, en diamantring og et bilde av Bayerns nye, unge konge med hans eget autogram. For den tidligere så nedstemte dikterkomponisten fortønet dette seg som det rene eventyret. Et omslag så plutselig fra den dypeste fortvilelse til den høyeste lykke skjær ikke så ofte i et menneskes historie. Han var overveldet, bokstavene danset for øynene hans. Kongen vil motta ham så snart råd var. — Baronen bragte Wagner tilbake til virkeligheten og de ble enige om å reise til München samme dag.

Wagner var overlykkelig og møttes med Eckerts til middag. Med et slag var hans situasjon fullstendig forandret. Så skrev han til vennene sine. Fru Wille fikk dette brevet:

»JEG ville være det mest utaknemmelige menneske i verden hvis jeg ikke ville fortelle dere om min grenseløse lykke. Du vet vel at den unge konge lette etter meg. Jeg var hos ham i dag. Han er desverre så åndfull, sjelfull og herlig at jeg frykter for at hans liv bli en flyktig gudedrom inn i den usle verden. Han elsker meg med den inderlighet og glød som betegner den første kjærlighet. Han kjenner meg og vet alt om meg. Han vil gi meg alt hva jeg har bruk for. Jeg skal fullføre mitt Nibelungenverk og oppføre det slik jeg sjøl vil. Jeg skal befri meg fra min nød. Jeg skal være hos ham, ikke som kapellmester, men som meg sjøl. Hva sier dere til det? — Min lykke er så stor at jeg nesten er til intet gjort. Dere kan ikke gjøre dere noe begrep om hans strålende øynes skjønnhetstrylleri. Bare det at han får leve er et uhorst vidunder. Tenk hvor grepet jeg er. Min lykke er stor. Jeg er nesten knust av den!«

KONG LUDVIG den II hadde lagt store og ergjærrige planer for sin hovedstad. Hans forgjengere hadde alle vært dyktige byggmestere og utstykningsmontrer. En slank, billedskjønn yngling med mørkt hår og sjelfulle, sorgmodige øyne. Han var bare 18 år. Akkurat som sine forgjengere på Wittelsbachernes trone var han sterkt kunstinteressert. Det gjaldt ikke bare arkitektur og bygningskunst, men i høy grad teater og musikk. Kronprins Ludvig den II hadde 15 år gammel sett og hørt en »Lohengrin«-oppførelse. Dette var

bannlyst i deres nærhet. Og hvilke kontraster, hvilket merkelig vennskap mellom den unge monarken og den eldre erfarne kunstneren herdet gjennom livets mange stormer og lidelser. — Vær overbevist om, skrev kongen til Wagner, at jeg vil gjøre alt som står i min makt for å gi dem erstatning for Deres tidligere savn. Jeg vil for alltid jage hverdagen og dens smålige sorger bort fra deres hode. Jeg vil berede Dem Deres ettertraktede hvile for at De i Deres kunsts rene sfære uforstyrret kan utfolde hele deres geni! — Ubevisst er De den eneste kilde til mine gleder og det fra mine tidligste ungdomsår. De talte til meg som ingen annen. De var min beste lærer og oppdrager. —

KONGEN stilte sitt kor og orkester til full rådighet for Wagner. Det ble planlagt en spesiell sangerskole med henblikk på at München også burde hevde seg som en festsby. I tegningene for München ble det risset inn et flott broarrangement over elven Isar. Men dette praktfulle nye senter ville ble beregnet til seks millioner gylden! — Det var derfor ikke så merkelig at kabinettsskatten i Bayerns hovedstad protesterte over disse eventuelle kontantutlegg. —

UNDER slike omstendigheter begynte Wagners motstandere å røre på seg. De klerikale likte ikke at den katolske kongen tok seg så godt av en protestant. Statsministeren von der Pforden som hadde vært hoffminister hos den sachsiske kongen nort til ilden med sin viten om Wagners deltakelse i Dresdneroppstanden. Han var jo en frekk revolusjonær og en opprører av høy klasse! — Men ennå måtte hoffet, prelatene og de regjerende kretsene gå forsiktig til verks. Pressen var i mot Wagner. Avisene tok ingen hoffsladder og overdrevene skildringer om den onde ånd som nå snek seg inn på kongens slottet og ga ham råd i de viktige satsaker. Ingen kunne vel vite om Wagner til sjunde og sist var spion for prøysserne! — Og så Wagner da som hadde protestert på det sterkeste da de prøyssiske troppene slo ned opprøret i Sachsen.

DET Wittelsbachske kongehusets byggeri har i årenes løp vært viet historikkernes og psykiatikkernes oppmerksomhet. Kongene bygde mange store slottet i Bayerns vidunderlige fjellandskaper. Det var konger med framsyn. DE skaffet håndverkere og bygningsarbeidere arbeide og brød. De ga framtida en stor og rik arv i eie. Turismen i Bayern har vel forlengst fått byggepengene tilbake. Men, så motstanderne, den som bygger slik må da være sinnssyk. Men hvis de samme regjerende bruker penger til militær og opprustning, til all slags krigsgalskap er det intet i veien med den mentale tilstand. For en merkelig verden vi lever i.

MOTSTANDERNE turde ikke bruke kongen som skyteskive nr.1. Da var jo den lutherske musikanter mye nærmere. — Men at kongen skulle få rede på sladder var en sak de ikke regnet med i sin iver etter å sverte ned Wagner. Litt etter litt ble forholdet mellom kongen og hans folk dårligere. I denne uventige kampen ble det sådd den gift som senere bidro til kongens tragiske bortgang i 1886. — Takket være kongens høysinnede